

KAMENČÍK, Marián: Z HLOHOVCA DO HONOLULU A SPÄŤ. RUDOLF DILONG A HLOHOVSKÁ LITERÁRNA AVANTGARDA. Hlohovec : Občianske združenie Ex libris ad personam, 2019. 409 s. Jaroslava Šaková

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2020.67.5.9>

Príležitosti 80. výročia príchodu Rudolfa Dilonga do kláštora v Hlohovci (1939) a 60. výročia založenia Vlastivedného múzea v Hlohovci (1959) vyšla monografia, ktorá mapuje pôsobenie R. Dilonga v tomto meste. Ako možno vidieť už z názvu *Z Hlohovca do Honolulu a späť. Rudolf Dilong a hlohovská literárna avantgarda*, pozornosť sa nezameriava iba na samotného básnika, ale aj na širší okruh autorov, s ktorými ho spájali tak miesto pôsobenia, ako i totožné literárne záujmy. Autor monografie Marián Kamenčík sa sústreďuje nielen na Dilongovu činnosť v Hlohovci v priebehu pätnástich mesiacov, ktoré strávil v miestnom františkánskom kláštore, ale aj na celkový význam jeho aktivít pre vtedajší literárny život, predovšetkým pre tvorbu nadrealistov. Východiskovým bodom jeho skúmania sa mu stala Dilongova životná etapa spätá s mestom Hlohovec, ale kniha prináša komplexný pohľad na jeho osobné i profesijné putovanie, čím sa Hlohovec posúva do roviny jednej z mnohých životných zastávok na životnej ceste R. Dilonga.

Monografia je rozdelená do štyroch kapitol a viacerých podkapitol, ktoré odrážajú snahu o zobrazenie kontinuity životnej cesty Rudolfa Dilonga ako básnika a kňaza a zachytenie jeho osobnosti prostredníctvom mozaiky rôznych životných situácií. M. Kamenčík postupuje chronologicky od Dilongovho príchodu do Hlohovca cez pobyt v ňom až po dozvuky

autorovho vplyvu v tomto priestore. Knihu uzatvára podkapitola o miestach hlohovskej literárnej avantgardy, čím sa zdôrazňuje šírka skúmanej témy a vyznačujú sa nové body na pomyselnú literárnu mapu Slovenska.

Dôležitosť konceptu mesta tak v živote a tvorbe R. Dilonga, ako i pre aktuálnu monografiu naznačuje motto knihy prevzaté z básnikovej zbierky *Mesto s ružou* (1939): „*Vítame preto mesto slovenské / vítame poéziu modernú.*“ Hlohovec sa v nejakej podobe vyskytuje v názve každej z kapitol monografie: *Dilong v Hlohovci*, *Dilong a hlohovská avantgarda*, *Dilong inšpiruje ďalších Hlohovčanov*, *Podilongovský ohlas avantgardy v Hlohovci*. Zámerom M. Kamenčíka je okrem opísania básnikovho pôsobenia v meste tiež preniknutie do faktografickej podstaty legend, ktoré sa okolo R. Dilonga v priebehu rokov vytvorili a stále sa tradujú. Autor konštatuje absenciu ucelenej monografickej práce týkajúcej sa Dilongovej tvorby, pričom, samozrejme, jeho práca takúto ambíciu nemá. Môžeme ju vnímať skôr ako zachytenie Dilongovho osudu ako večného putovania či toposu cesty a jeho úsilia priniesť do „provinčného mestečka“ „aspoň štipku avantgardného espritu“ (s. 28). R. Dilong podľa M. Kamenčíka plnil pre literárnu generáciu tridsiatych a štyridsiatych rokov 20. storočia úlohu iniciátora tvorby, podporovateľa začínajúcich autorov a významného člena literárnej komunity.

508 Toto básnikovo pôsobenie v časoch strávených v Hlohovci ostalo doteraz bez publikačného ohlasu aj pre politické okolnosti.

M. Kamenčík koriguje chybné údaje z predošlých publikácií o Dilongovi, či už ide o nesprávne časové vymedzenie básnikovho hlohovského pôsobenia v publikácii Jaroslava Rezníka *Túry do literatúry*, alebo vo viacerých učebniciach opakované mylné poradie miest, kde R. Dilong pôsobil. Popri vyzdvihovaní významu konkrétneho mesta alebo miesta pre život a tvorbu autora je poézia v monografii situovaná aj do bezpečia „za múrmi kláštora, či vo vytvárajúcej sa neformálnej komunite literárnych priateľov a vonkajšie okolnosti ju vyrušili iba zriedka“ (s. 61). Legenda o básnikovom ohlasovanom odchode zo slovenskej literárnej scény po kritike za napísanie zbierky *Gardisti, na stráž* (1939), keď sa anekdoticky povedané vrátil skôr, než odišiel, je zasadená do kontextu následného pobytu v hlohovskom františkánskom kláštore. Sledovanie prepojení osobnej a spoločenskej roviny v básnikovej tvorbe je charakteristické pre celú publikáciu.

Prvá kapitola na základe prieniku geografického a estetického kritéria vyhodnocuje za najintenzívnejší inšpiračný zdroj pre autorovu tvorbu nadrealistické zdroje. Reflektovaný je najmä aspekt nadrealizmu prekračujúceho hranice literatúry k „rôznym kultúrnym (mimotextovým) prejavom a sociálnym ‚modelom‘ (vytváranie umeleckej komunity)“ (s. 39). Použitie pojmov nadrealizmus a surrealizmus je v monografii nesystematické, Dilongove publikačné projekty sú označované oboma pojmami, čo je podporené aj citáciami z dobových prameňov. Práve pri takom autorskom type, akým je Rudolf Dilong, by bolo na mieste dané pojmy diferencovať s ohľadom na časové rozmedzie tvorby, respektíve bližšie objasniť ich vzájomný vzťah.

Označenie Dilonga za „jedného z korunných princov nadrealizmu“ (s. 76) alebo inšpirátora viacerých mladých básnikov už naznačuje obsah druhej kapitoly *Dilong a hlohovská avantgarda*. Dilong je v nej predstavený ako mentor začínajúcich básnických talentov, predovšetkým Ivana Kunoša a Michala Masaryka: „Di-

long bol pre Kunoša charizmatickým zjavením, osobnosťou, ktorú vo svojom živote ešte nestretol. [...] Dilongov zjav, v ktorom sa miešala duša bohéma s rúchom žobravého mnicha, pútal sám o sebe pozornosť a pôsobil v hlohovských konzervatívnych pomeroch exoticky, až provokačne“ (s. 135). K jeho básnickému vplyvu sa jasne hlásil napr. zborník študentov nitrianskeho gymnázia *Žijeme...*, ktorý vyšiel na konci školského roka 1939/1940 aj s Dilongovým predslovom. Tento dosah na mladých autorov potvrdzuje aj termín Júliusa Pašteku, ktorý hovorí o „Dilongovej škole“, prípadne označenie Jozefa Felixa, ktorý daný fenomén nazval „dilongizmom“.

Konkrétne prejavy básnikovho vplyvu na tvorbu a život I. Kunoša či M. Masaryka možno vnímať aj v ich záujme o drámu *Valin*, na ktorej Dilong v Hlohovci pracoval. Vzájomné inšpirácie sa prejavujú v tom, že Kunoš navrhol Dilongovi, aby do diela pridal postavu cigána, pričom tento typ literárnej postavy M. Kamenčík následne identifikuje v tvorbe všetkých troch autorov (R. Dilong, I. Kunoš, M. Masaryk). Kapitola obsahuje aj krátku interpretačnú sondu do Kunošovej tvorby, s konštatovaním o afiliáciách k slovenskému nadrealizmu i o inšpiráciách exotickkej proveniencie. Kunošov útek do zahraničia je usúvzťažnený s konceptom života ako akcie, ktorý možno považovať za programový spôsob umeleckého bytia. Z Masarykovej tvorby je v monografii ukážka v podobe rozsiahlej, dosiaľ neuverejnenej básne *Láska v nás a vo vtákoch*.

Táto časť knihy je ukončená podkapitolou *Dilongovský Hlohovec ako bunka nadrealistickej literatúry*, v ktorej sa cez pôsobenie Dilonga aj iných autorov v tomto meste prepája lokálna literárna scéna s celkovou mapou nadrealizmu. Médiom takéhoto prepojenia boli najmä periodiká, kde autori publikovali, napríklad *Rozvoj* alebo *Nové Slovensko*.

Časť *Dilong inšpiruje ďalších Hlohovčanov* začína opisom básnikovho priateľstva s Michalom Karabom, s ktorým sa spoločne neúspešne zúčastnili literárneho súbehu Matice slovenskej. Okrem deja románu, ktorý M. Karaba do súťaže poslal, približuje aj jeho reakciu na ne-

úspech diela v podobe lyrickej expresívnej obžaloby, ktorá bola nájdená v jeho pozostalosti. M. Kamenčík cituje zo zachovanej korešpondencie oboch tvorcov, jej osobnú rovinu predstavuje napr. Dilongova báseň venovaná ako svadobný dar M. Karabovi a jeho manželke.

Priateľský charakter mali aj kontakty R. Dilonga s rodinou Felcánovcov. Arpád Felcán – učiteľ, historik, spisovateľ, ľavicový intelektuál a politik – si s Dilongom rozumel aj napriek odlišným ideovým zázemiam. S jeho manželkou Ruženou je spojená ďalšia z dilongovských legiend, konkrétne tá, že sa stala inšpiráciou pre zbierku *Mesto s ružou* (1939). M. Kamenčík legendu vyvracia na základe uvedenia časovej osi publikovania zbierky a pôsobenia R. Dilonga v Hlohovci, zároveň však konštatuje, že „príklad s venovaním zbierky pani Felcánovej môžeme hodnotiť aj ako podieľanie sa na vytváraní automýtovotvorného procesu“ (s. 268).

Pre dotvorenie celkového kontextu Hlohovca v opisovanej dobe uvádza M. Kamenčík aj pôsobenie ďalších dvoch literárne činných osobností v tomto meste – Imricha Friča a Štefana Aladára Kudelu, ich kontakty s Rudolfom Dilongom však nie sú známe.

Dilongovu činnosť v Hlohovci uzavrela premiéra tragédie v troch dejstvách *Valin* (1940), v ktorej „biografické motívy osobných i literárnych väzieb na skutočné osudy aktérov vplietá do kombinácie surrealistických básní i realistickej prózy“ (s. 276). Prvé a jediné uvedenie hry sa konalo v Hlohovci 25. júna 1940. M. Kamenčík mapuje reakcie kritikov aj divákov na premiéru, zachytávajúc osobný rozmer tragédie aj nový impulz, ktorý prinášala pre slovenskú dramatikú.

Posledná časť *Podilongovský ohlas avantgardy v Hlohovci* sa zameriava na dozvuky nadrealizmu v meste. M. Považan prišiel do Hlohovca v rámci vojenskej služby až po odchode R. Dilonga (na jar roku 1942), no boli v korešpondenčnom kontakte, tak ako aj v prípade Považana a ostatných nadrealistov. Prostredie Hlohovca organizátorovi nadrealizmu nevyhovovalo, cítil sa v ňom nešťastný a zúfalý, no naďalej sa pokúšal zasadzovať sa o rozbehnuté publikačné projekty, napríklad vydanie almanachu *Pozdrav* (1942). V závere knihy sú priblížené osudy Ivana Kunoša a Michala Masaryka po Dilongovom odchode z Hlohovca, predovšetkým Masarykova literárno-kritická a osvetová činnosť.

Zámer monografie zmapovať Dilongovo pôsobenie v Hlohovci a jeho kontakty s miestnymi autormi sa tak rozšíril o snahu reprezentatívne zachytiť kontexty a súvislosti, ktoré sprevádzali vývin nadrealizmu mimo priestoru hlavného mesta, a naznačiť previazanosť literárnych aktivít v menších mestách s hlavným prúdom vývinu daného smeru. Neustále otvárané otázky týkajúce sa nadrealizmu, ktoré zaujímajú aj M. Kamenčíka, sa ozývajú na pozadí mozaiky vyskladanej z umeleckých aktivít a osudov jednotlivých osobností, ktorými sa kniha zaoberá.

Textovú časť dopĺňajú mapa miest hlohovskej literárnej avantgardy, ktorej podklad pochádza z roku 1955, a kalendárium avantgardných a nadrealistických stôp v Hlohovci a ich odkazu. Súčasťou publikácie je bohatý obrazový materiál, či už ide o dosiaľ neznáme materiály z archívnych inštitúcií, alebo z osobných pozostalostí autorov spravovaných ich rodinnými príslušníkmi. Obrazové prílohy sú zasadené priamo do textu kapitol, čím sa dosahuje efekt pestrého a čítavého diela. Monografiu Mariána Kamenčíka *Z Hlohovca do Honolulu a späť* možno zhodnotiť ako významný príspevok k výskumu literárnej reprezentácie mesta, ale aj udalostí, ktoré vytvárajú celkový obraz tvorivej komunity na určitom mieste.

Mgr. Jaroslava Šaková, PhD.

Mierová 74

066 01 Humenné

Slovenská republika

E-mail: jaroslava.sakova@outlook.com